

GYARMATI GYÖRGY

Taposómalom taposóaknákkal

Írások a megmagyarosított államszocializmusról

KRONOSZ
ÁBTL

Ne legyenek az elvtársak túlzottan törvénytelenek. Csinálják ezt bátran, de ne essünk túlságosan szigorú kereteket is meg szeretnék tartani. Nem zárhatunk ki a választásokon ránk szavaz, mert ez a módszerrel minden résztvevő a választói jogait gyakorolhat. A választásokon felül

Gyarmati György

Taposómalom taposóaknákkal

GYARMATI GYÖRGY

Taposómalom taposóaknákkal

Írások a megmagyarosított
államszocializmusról

Kronosz Kiadó
Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára

Pécs–Budapest, 2019

Jelen elektronikus kiadvány a Kronosz Kiadó és az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára gondozásában 2019-ben megjelent nyomtatott kötet változatlan kiadása

pdf ISBN 978-615-6048-27-1

Olvasószerkesztő:

BELLUS IBOLYA

A névmutatót készítette:

ERŐSS ZSOLT

A borítón látható kép:

Az újjáépített dunaföldvári híd avatása, 1951

Fotó: FORTEPAN. Képszám: 79986. Adományozó: UVATERV

© Gyarmati György

© Kronosz Kiadó

© Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára

■ Tartalom

Előszó	7
Tevőleges és mulasztásos embertelenség <i>Hol kezdődnek, milyenek és meddig tartanak a világháborús hétköznapiak?</i>	13
Fél szabadulás – teljes szabadságfosztás <i>Rendszerváltóláz Magyarországon, 1945–1950</i>	41
A parlamentarizmus korlátai és annak következményei az Ideiglenes Nemzetgyűlés tevékenységére	57
Harc a közigazgatás birtoklásáért <i>A koalícion belüli pártküzdelmek az 1946. évi hatalmi dualizmus időszakában</i>	73
„Itt csak az fog történni, amit a kommunista párt akar!” <i>Adalékok az 1947. évi országgyűlési választások történetéhez</i>	175
Egy hazugságtákolmány tündöklése és bukása <i>Rajk–Tito-perek Magyarországon, 1948–1956</i>	205
„Egyszer már kellett így utaznunk” <i>Zsidó kitelepítettek sorsközössége – és különbségei</i>	229
Hadigazdasági túlterhelés, rejtőzködő transzformációs veszteség és a személyi kultusz <i>A magyarországi „új szakaszt” megelőző rendszerválság 1952/1953 fordulóján</i>	273

A káderrendszer és a rendszer kádere az ötvenes években	329
Ellenségek és bűnbakok kavalkádja Magyarországon, 1945–1956	351
A restaurációból konszolidációba vajúzó Kádár-rendszer egy epizódja	391
Hatalmi elit Magyarországon a 20. század második felében, 1945–1989	415
A nosztalgia esete a Kádár-korszakkal	437
Névmutató	459

Előszó

Az elmúlt század második világegése után megkaptuk „az utolsó csatlós” minősítést.

Tizenkét év múltán sikerült ezt feledtetni, s lettünk – egy pillanatra – „szabadságharcos nemzet”.

Húsz évre rá meg „a legvidámabb barakk” bennszülöttjei.

Újabb másfél évtized múltán hervatag vígsággal váltunk meg nemcsak a barakktól, hanem a – szintén elamortizálódott – vasfüggönyös lágertől is.

Az újabb század-, s egyben ezredforduló tájékán ismét a gyanú árnyéka vetült ránk. Ahelyett, hogy élnénk az elnyert, határsorompókat lebontó szabadság kínálta sokféleséggel, „nosztalgizunk” – úgymond – az alig magunk mögött tudott szabadsághiányos létforma iránt. A szuverén polgár perspektívája helyett mintha visszavágyánk a letűnt – bár a puhuló diktatúrában már élni hagyó – államosított alattvaló státuszába.

Mi minden belefért a Duna és a Tisza középső folyása mentén a rövid huszadik század második felébe!

Említhetném az ex Oriente lux „újbeszél” fordulatait. Csereszabatos fogalmakként használjuk a bolsevizálás, a szovjetizálás és a sztalinizálás formulákat. Holott magyarországi rendszerré gyúrása a sztálini modell leképezése volt. A „davaj csaszi”-t akkoriban, a málenkij robotot pedig manapság se kell lefordítani. Része lett a hazai nyelvhasználatnak, mint az apparátcsik, a drúzsbá, a gimnasztyorka, a kulák – listával és anélkül –, a kolhoz, az erre buzdító agítkák, a káder-káderlap, a komisszár, a nacsalnyik, a sztahanovista, az ukáz, az usánka, vagy a dácsa. 1956-ban ez gazdagodott tovább a Molotov-koktélok sokaságával, majd a pufajkával. A GULAG-gal meg éppen hogy a rendszertől elköszönve, az elmúlt évtizedekben ismerkedik az utószülött generációk egymásutánja is.

Azt a kortársak gyorsan megtanulták, hogy a szalámitaktika nem kulináris ínyencség, ezek köréből inkább a pirog, a ruszli, illetve – az eredendően török – burek honosodott meg az orosz konyha kínálatából. A magyar politikai szótár neológ gyöngyszeme lett „a klerikális reakció uszálya”, a csen-

gófrász, vagy a Tito-bérenc. Hosszan lehetne még sorolni az államszocialista nyelvújítás szóalkotásait, ám most lábjegyzetbe utalom ezek csokrát.¹ Bár több feltűnik közülük az alábbi oldalakon, nem az orwelli „gondolatbűn” magyarított nyelvi fordulatairól szólnak az alábbi írások.

Az akkoriban született, s ránk hagyományozódott kifejezések a korszak felidőzésének segédeszközei, ám gondolatbűnök helyett inkább a tevőleges rendszerbűnök tárházából válogatnak a kötet esettanulmányai. A világháború után Magyarország sem „önként és dalolva” öltötte magára a Sztálin regnálása alatt átszabott szovjet párt-diktatúra kényszerzubonyát. Ez meglehetősen gyorsan érvénytelenítette a magyar államiság – felszínen többpárt-rendszerű – konfrontációs koalícióként történt újjászervezését. 1948-tól, a háborúban szövetségesekként együttműködő győztes nagyhatalmak nyílt egymás ellen fordulása után teljesedett be az ország sztálinista rendszermodell szerinti átfazonírozása. Rákosi Mátyás – és a Moszkvából visszatelepülő kommunista garnitúra – sztahanovista buzgalommal látott hozzá az ország Kremlből távirányított protektorátussá tételéhez. A következő három év során be is üzemeltek egy utángyártott diktatúrát. A mindennapokban ez intézményesített terroruralomként funkcionált, mígnem 1953-ra – Sztálin halála idejére – centralizált anarchiává bénult.

Nem folytatom a magyar államszocialista rendszer kiépítésének, fordulatainak, válságainak, összeomlásának (1956) és restaurálásának, illetve működőképesse operálásának felidőzését. Ez rezümé-tömörítéssel is önálló dolgozattá terebélyesedik a kötet egyik első írásában. Ezt leszámítva az elmúlt évtizedekben már közreadott dolgozatokból válogattam. Az epizódok rendezése során igyekeztem tekintettel lenni azok kronológiai rendjére. Egy-egy téma tárgyalási logikája így sem tette elkerülhetővé az átfedéseket. Nem rendszerkrónikát kínál a kötet. Csak kiragadott epizódok, ám „mind-egyik szem a lácban.”

A leghosszabb írás a közigazgatási B-lista „folyamatábrája”. Ezt már az 1945. végi parlamenti választás eredményeinek ismertté válásakor elindít-

¹ Besúgó, békeharc, békekölcsön, békepap, béketábor, csasztuska, disszidálók, feketevágás, gebines, gyorstalpaló, határsáv, hiánygazdaság, kádárkolbász, káderforgó, kirakatper, kollektivizálás, kriptokommunista, lóden, maszek, moszkovita, nómenklatúra, sportállítás, tagosítás, tervfelösszesítés, tervlebontás, tervtörvény, téesz. Ennél bővebben válogat „Korfestő szavak a második világháborútól a rendszerváltásig” alcímmel Burget Lajos: *Retró szótár*. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2008. című összeállításá.

ják. Nyögvenyelős revíziójának záróaktusai – amelyek az akcióval megbénított igazgatást próbálták újra működőképesnek láttatni – már az 1948-as újabb fordulathoz, a kommunista hatalomátvétel kívánalmaihoz igazodtak. A felszínen a többpártrendszerű – koalíción belüli és kívüli – pártvaskodások színpadképe. E mögött – vagy inkább alatta – zajlott az 1945-ös fordulatot már ekkoriban diszqualifikáló, „lopakodó rendszerváltás”.² Ennek intézményes ágense – Rajk László odaadó pártszolgálati felügyelete-dirigálása alatt – mindvégig a korabeli politikai rendőrség (ÁVO) volt. A végeletesen reakciónak minősített Horthy-kori közigazgatás átalakítását mintha azért halogatták volna fél évtizeden keresztül, egészen 1950-ig, hogy a kezdettől általuk szervezett-irányított – és a közhatalmi intézményi-felügyeleti rendből kivont – politikai rendőrséget fedésben dolgozó belső ellenőri különítményként helyettesítsék be a közszolgálat minden hivatalába. A folyamat néhány további – az ÁVO/ÁVH-ra összpontosító – epizódját egy, a közelmúltban megjelent másik kötet idézi fel.³

Itt olyan írásokkal folytatódik a válogatás, amelyek a rendszermechanizmus hétköznapjaiban a folyamatos kényszeresség mókuserékké, taposómalomná profanizálódását engedik láttatni. A rendszer 1949–1950-re tehető intézményes beüzemelésétől kezdődően a különböző hidegháborús politikai fordulatokat, Sztálin, Rákosi – vagy később Kádár János – irányváltásait rendre úgy kommunikálták, mint a kommunista szebb jövő felé menetelés éppen soron lévő napirendjét. S lett belőlük a hidegháborús hisztéria ködébe burkolódzó fiaskók, taposóaknák egyike. Maguk a politikai skandalumok konstruktőrei, gyártói sem tudták, hogy melyiknek milyen időzítésű – nem kalkulált – késleltetett explóziója is lehet. Vagy, hogy némelyik több „utórenget” is produkálhat. Ilyen volt a kötetbe válogatottak közül a Rajk-ügy, ami fél évtized múltán Rákosit penderítette ki a hatalomból, de tettehársi szerepvállalásának ódiума – több évtizedes nyilvános pertraktálási tilalom ellenére – Kádár Jánost is haláláig elkísérte.

² Ahhoz hasonlóan, ahogy a jóvátételi termeltetés kellően hatékony megszervezésére való hivatkozással hozták létre ekkoriban a Gazdasági Főtanácsot, amely a koalíciós kormányzást felülírva lett a kommunista akaratérvényesítés meghatározó szerve a gazdaság átalakításában, illetve a szovjet érdekeltségeknek megfelelő „váltóátállításban”, már 1946-tól kezdődően.

³ Gyarmati György: *Rendszertitkok – szolgálakkal és szolgálatokkal*. Kronosz Kiadó – ÁBTL, Pécs–Budapest, 2019.

Ezek sorában említhető az ún. transzformációs veszteség kérdésköre, még akkor is, ha ez „utólagos bölcselkedés”. Csak a régióknbeli legutóbbi rendszerváltások óta vizsgáljuk azokat módszeresebben, mint az érdemi fordulatok velejáróját. E transzformációs veszteség elemeit próbáltam meg utólag összegereblyézni a kötet vonatkozó írásában. De idesorolhatnám azt a másik dolgozatot is, amely az ÁVH vég nélküli ellenségkeresési és bűnbakkreálási hajtóvadászatait vizsgálja. Ezek viszont bepillantást engednek a politikai indíttatású vezgatúrákon túl a társadalmi megéléstörténetbe is.

Később, a Kádár-korszak konszolidációs periódusától – az új uralmi rend és a maga alá gyűrt társadalom két évtizedes huzakodása után – válik észrevehetővé a másutt fogant államszocializmus valamifajta domesztikálása, megmagyarosítása. Az 1956 után „kalandvágýból itthon maradottak” többsége nem azonosulva, inkább kényszerűen tudomásul véve vetett számot kettős – külhatalmi és belső – rendszer-alávetettségével. „Ugyanaz” az 1956 viszont a restaurált pártiktatúra kormányosait is megfontolásra készítette: terrort lehet alkalmazni, ám azt rendszerszerűen üzemben tartani – mint ahogyan Rákosi próbálkozott vele – hosszú távon nem kifizetődő. Szó sincs arról, hogy Kádár János 1956 utáni új terroruralma, és a társadalom – aligha tudható milyen – demokrácia- vagy szocializmusvíziója valahol „félúton” jutott volna kompromisszumra. Az 1960-as évek elejétől formálódó autoriter pártegyeduralom nem attól lett elviselhetőbb, hogy ezzel a társadalom kiegyezett, hanem attól, hogy az egzisztenciájában államosított alattvalói sokaságot a szocialista betéti társaság üzleti bérmunkásává békítette. S mentesítette az alól, hogy a munkavégzés mellett naponta kelljen deklarálnia az uralmi renddel való azonosulását is. Kádár – és az általa óvatosan megrostált pártoligarchia – úgy választotta külön az egyvégtében képlékeny „katedra-szocializmust” és annak forintosítható társadalompolitikai gyakorlatát, hogy közben a rendszer működőképességét sem hagyta figyelmen kívül. Ez a forgalomban lévő tankönyvekből – vagy éppen Moszkvától – aligha volt eltanulható. Ilyen értelemben illesztettem a kötet alcímébe az *államszocializmus megmagyarosítása* formulát. Ez annyiban nem újdonság, hogy Sztálin halála után a szovjet blokkba tartozó közép- és délkelet-európai országok mindegyike különböző egyedi sajátosságok rendszerbe illesztésével maradt része a szocialista tábor egyre sokarcúbb konglomerátumának. A rendszer fennállása idején ezt ritkán deklarálták. Utólag visszatekintve tárulnak fel a megkülönböztető jellegzetességek, közöttük a „magyar modell”.

Utóbbi esetben viszont újra memorizálhatjuk a huszadik század honi „társadalmi” idősámítását. Az ún. kádári konszolidáció előtti húsz év a világháborúig nyúlik vissza, s utána a „különböző rendszervariánsokkal kísérletezgetünk” politikai turbulenciák kergették egymást. A „nem tudjuk, mire ébredünk holnap!” kiszámíthatatlansága kezdett átalakulni nyugalmasabb, kevésbé frusztráló – időnként már szürke egyhangúsággal is jellemezhető – mindennapokká. Majd évekké, sőt ismét csak két évtizeddé. A rendszer alattvalóinak többsége számára a szabadsághiányos viszonyok közötti túléléskockázat képlete szabadsághiányos „élni hagynak” képletté kezdett körvonalazódni. A taposómalomban az legalább kalkulálhatóvá lett, hogy a következő lépésekhez megszerezhető a napi ellátmánydózis. (Jobb esetben akár a nyugdíjas kor is megérhető.) Azt a kérdést persze nem volt célszerű nyilvánosan firtatni, hogy „tessék mondani, ez már a szocializmus, vagy lesz ennél rosszabb is?”

A válasz mindmáig a levegőben lóg. Ennek megfelelően inkább csak utólagos töprengés a kötet utolsó írása. Merthogy a legutóbbi rendszerátgazítás nyomán lett közbeszéd tárgya az éppen letűnt iránti „nosztalgia”. Ez még a kulturális közemlékezet része. Történelemmé válásához még hosszú időnek kell eltelni. Ez a közelmúlt esete a mindig rezsimefüggő emlékezetpolitikával.

■ Névmutató

- Abakumov, Viktor Szemjonovics 218, 219
Aczél György 394, 395, 397, 399, 400,
401, 403, 423, 431, 432
Aczél Tamás 284
Ajtmatov, Csingiz 441
Allport, Gordon 354, 357
Altomáré Iván 257
Ambrus Zoltán 13
Andrássy Dániel 86
Andropov, Jurij 221–223
Antal Gyula 89
Antall József 43, 407
Anyszimov, Szerafin Grigorjevics 130
Apor Balázs 318
Apró Antal 224, 265, 408, 423, 428, 431,
433
- Babos Izsó 259
Babosné Ladányi Ilona 259–261
Bajnóczi Józsefné 234
Bakó Sándor 86
Bakos István 248
Balassa Gyula 86
Balázs Béla 293
Balogh Ferencné 247
Balogh István (NPP) 86
Balogh István (FMDP) 194
Balogh Károly 257
Balogh Sándor 116
Bán Antal 70, 125, 150, 421
Bánkuti Gábor 229
Barabás János 430
Barankovics István 194, 421
- Baráth Endre 86
Baráth Magdolna 391, 394, 412
Bárdossy László 19, 68, 69
Barth, Bernd-Reiner 208
Bartha Eszter 326
Bartóffy János 27
Bátsmegyei Lajos 158
Bay Zoltán 420
Beck Ernő 250
Beér János 81, 106, 117
Belatini László 254
Bencze Imre 78
Benjámín László 284, 390
Benke Valéria 431, 432
Bentzur, Shmuel 238
Berecz János 431
Bereczky Albert 284
Berend T. Iván 298
Berija, Lavrentij Pavlovics 219, 398, 403
Berlász Jenő 441
Bernáth Endre 24
Bethlen István 443
Bethlen Oszkár 216
Bibó István 161, 356, 358, 361, 441
Bihari Mihály 318
Biszku Béla 399, 408, 428, 431
Bjelkin, Mihail 209
Boda Sándor 236
Bodnaras, Emil 312
Bognár József 422
Borbándi Gyula 441
Borbély Endre 86
Borbély Sándor 430

- Boros István 86
 Borowski, Tadeusz 29
 Böhm Vilmos 177
 Brankov, Lazar 214
 Braun Sámuel 232
 Braun Zsigmond 232, 233, 265
 Braun Zsigmondné, sz. Nekaniczky
 Margit 232
 Brezsnjev, Leonyid Iljics 457
 Bulganyin, Nyikolaj Alekszandrovics 219
- Cholnoky Jenő 30
 Churchill, Winston 445
 Cicero, Marcus Tullius 30, 328, 406
 Clausewitz, Carl von 18
 Czinege Lajos 424
 Cziráki Ferenc 234, 249, 257
- Csalog Zsolt 339
 Csendes József 91
 Csengeri Leó 234
 Cser(na) Sándor 86
 Cseres Tibor 284
 Cserna István 257
 Csesznák Ferenc 257
 Cseterki Lajos 431
 Csík Lajos 14
- Dahrendorf, Ralf 44
 Dániel Árpádné 259
 Darázs Endre 284
 Darvas József 284
 De Gaulle, Charles 16
 Dékán István 373
 Demény Pál 370
 Dénes István 78
 Dercsényi Dezső 31
 Dercsényi Dezső, id. 31
 Dercsényi László 31
 Déry Tibor 217, 284
 Desseffy Gyula 96, 97
 Deszkás János 188
- Devecseri Gábor 284
 Dietrich Adolf 366
 Dimitrov, Georgi 65, 70, 209
 Dinnyés Lajos 78, 131, 178, 186, 193
 Djilas, Milovan 294
 Dobi István 421, 422
 Donáth Ferenc 62, 423, 427
 Dögei Imre 428
 Deutsch Arthurné sz. Fischer Jozefa 252–
 254
 Drózdgy Győző 151
 Dzodze, Koci 209
- Ehrenburg, Ilja 354, 355, 447
 Ehrenwaldt Hermann 233
 Ende, Michael 51
 Endre László 23
 Engels, Friedrich 290
 Eötvös József 52
 Erdei Ferenc 62, 76, 101, 106, 109, 113,
 410, 421, 422, 432
 Erdélyi Károly 86
 Erdős Éva 258
 Erdős László 258, 259, 265
 Erdős Lászlóné sz. Gartner Jozefina 258
 Erdős Sándor 231, 233–237, 263
 Erdős Veronika 233, 235–237
 Erőss János 86
 Estefán József 257
- Fábíán Lajos 86
 Faragho Gábor 63
 Faragó László 77, 104
 Farkas Mihály 77, 125, 175, 178, 179,
 185, 193, 204, 207, 208, 210, 216, 220,
 222, 290, 291, 304, 306, 312, 313, 322,
 330, 369, 396, 397, 400, 422, 432
 Farkas Sándor 91
 Fehér Lajos 409, 428, 431
Feitl István 61, 391, 392, 394, 404, 408,
 411, 412
 Fejti György 430

- Fejtő Ferenc 176, 441
 Fekete Tibor 86
 Feldmann Dávid 36
 Fenyő Miksa 14
 Ferenc József 288, 437, 456
 Field, Noel 208, 210
 Fischer Anni 261
 Fischer Gyula 158
 Fischer Lajos 36
 Fischer Mózes 36
 Fock Jenő 428, 431
 Fodor János 91
 Fórián István 376
 Forrai Mihály 236
Föglein Gizella 61, 70
Földes György 393, 408
 Futó Dezső 115, 405, 407
- Gábor Dénes 420
 Galambos József 403
 Gálffy Imre 82
 Gallai Lajos 125
 Gálos Henrik 231, 237, 238, 239
 Gálos Henrikné, sz. Fülöp Magda 237, 238
 Gálos József 237
 Gascoigne, A. D. F. 62, 63
 Gáspár Sándor 424, 429, 431
 Gerendai Lajos 232
 Gergely Sándor 284
Germuska Pál 281
 Gerő Ernő 62, 65, 70, 71, 123, 126, 146,
 207, 210, 223, 224, 260, 281, 287, 289,
 291, 315, 322, 334, 349, 350, 369, 375,
 389, 392, 393–400, 402, 403, 404, 406,
 409, 422, 433
 Gerő Gábor 260
 Ghyczy Jenő 28
 Gomulka, Władysław 225
 Gordon Ferenc 116
 Gratz Gusztáv 18
 Gróh József 78
 Grósz Károly 431
- Grósz József 230, 364, 365, 420
 Grün Erzsébet Rolla 233, 236
 Grünbaum Sámuel 237
 Grünfeld Fülöp 239–242, 263
 Gubics Mórliczné 237
 Gulácsy György 115
 Gulyás Béla 256
 Gutmann Erzsébet 244
 Gutmann Györgyné, sz. Pólya Ilona 244
 Guttman György 243–245
 Guttman Zsigmond 243
- Gyárfás Miklós 284
 Gyenes András 431
 Gyóni Géza 400
György Péter 268, 271
 Győri Imre 431
- Habuda Miklós* 106, 142
 Hadházi Balázsne 234
Hajdu Tibor 208
 Halász Alfréd 78, 125
 Halmos Béla 21
 Hám Tibor 86
 Hámori Csaba 430–432
Hankiss Ágnes 269
Hankiss Elemér 347
Haraszti György 229, 266
 Harriman, Averell 404
 Havasi Ferenc 431
 Háy Gyula 267, 284
 Háy Mórné 267
 Házi Árpád 259
 Hecht Dezső 239–242
 Hecht Dezsőné sz. Grünfeld Elza/
 Erzsébet 239–243
 Hegedüs András 210, 424
 Hegedüs István 243, 246
 Hegedüs Zoltán 284
 Hérakleitosz 225
 Herboly Zoltán 86
 Hetényi (rendőr főhadnagy) 243

- Hiemer, Ernst 355
 Hingyi István 31
 Hirschfeld Rezső 23, 24
 Hitler, Adolf 287, 354, 356
 Hoffmann Endre 257
 Hollán Ernő 251
 Horthy Miklós 22, 26, 43, 105, 263, 288, 372, 403, 437
 Horváth István 430, 431
 Horváth Lajos 91
Horváth M. Ferenc 28
 Horváth Márton 183, 258, 423
 Hosszú Gyula 354
 Hruscov, Nyikita Szergejevics 219–221, 225, 298, 317, 318, 320, 321, 386, 392–394, 398, 410, 411, 427, 429, 457
 Hunyadi Mátyás 416
Huszár Tibor 393, 405, 429
- Ilku Pál 419, 423, 432
 Illés Béla 284, 286
 Illyés Gyula 284
 Imreh István 441
 Inczédy János, ifj. 31
 Inczédy-Meiszner János 31
 István, I. (Szent) 55, 318
- Jackó Pál 86
 Jakó Zsigmond 441
Janos, Andrew C. 293
 Jánosi Ferenc 260, 261
Jánossy Ferenc 311
 Janza Károly 224
 Joanovich Emil 86
 József Attila 17
 Juhász János 252
 Justus Pál 207, 208, 214, 369–371, 423
- Kádár János 9, 10, 43, 112, 125, 206, 207, 210, 215–218, 220, 222–224, 227, 288, 318, 321, 350, 367, 392–412, 414, 423, 426–433, 437, 442, 447, 452–454, 456, 458
- Kaganovics, Lazar Moiszejevics 320
 Kállai Gyula 414, 423, 427, 431
 Karácsonyi Ferenc 86
Karády Viktor 267, 271
 Karafa András 251
 Kárász Artúr 117
 Kárász? (Kórisz?) László 252
 Kárász? (Kórisz?) Lászlóné 252
 Karay Kálmán K[aray 24, 31–33
 Kardos Endre 249
 Károlyi Józsefné 240
 Károlyi Mihály 43, 217, 437, 442
Karsai László 19, 360
 Katona János 86
 Kaufmann Samu 265
 Kemény Gábor 68
 Kennedy, John Fitzgerald 394
 Képes Géza 284
 Keresztes Mihály 86, 92
 Keresztury Dezső 162, 164
 Kertész Endre 86
 Kéthly Anna 176, 408, 421
 Király Béla 441
 Királyhegyi Pál 264
 Kirov, Szergej Mironovics 329
 Kisházi Ödön 423
 Kiss János 86
 Kiss József 30
 Kiss Károly 342, 408, 423, 428, 429
 Kiszeljov, Jevgenij D. 282
 Kóczán István 86
 Kodály Zoltán 261, 420
 Kodolányi János 394
 Kohn Róza 258
 Kohn Vilmos 25
 Kollmann György 245, 246
 Kollmann Györgyné 245
 Kollmann Tibor 245
 Komáromy László 82
 Komlós Aladár 371, 372
 Komlós János 365
 Komócsin Zoltán 424, 429–431, 432

- Kónya Lajos 284
Kónyáné Kutrucz Katalin 229
 Kopácsi Sándor 427
 Kornai János 279, 281, 299, 303
 Korom Mihály 431
 Korondy Béla 214
 Korsovszky Vology 37
 Kosáry Domokos 441
 Kossa István 77, 88, 428, 433
 Kossuth Lajos 285, 286, 288, 294, 318
 Kosztov, Trajcsko 209
Kovács András 229, 266–268, 271
 Kovács Béla 85, 87, 94, 99, 101, 177, 191, 409
 Kovács Imre 70, 71, 104, 421
 Kovács István 178, 181, 182, 188, 191, 193, 222, 423
 Kovács Kálmán 71, 86, 91
Kovács M. Mária 106, 123
 Köböl József 125
 Kővágó József 124, 408, 409
Kövér György 210
 Krajnyák Jánosné 245
 Kristóf Béla 35, 36
 Krobotin, Alexander 13
 Krón Ágoston 91
 Kuhnert, Günter 56
 Kuklis Lajos 253, 254
 Kun Béla 43, 217, 437, 442
 Kurzweil István 253
- Ladányi Ilona 260, 261, 267
 Ladányi Olga 259–262, 265
 Ladomérszki János 243
 Lázár György 431
 Lebovics Vilmosné 23, 24
 Lefkovic Miksa 36
 Lenin, Vlagyimir Iljics 283, 286
 Levi, Primo 29
 Lichtmann Lipót 259
 Loessl János 235
 Losonczy Géza 78, 115, 322, 371, 427
- Losonczy Pál 431
 Lövinger Rozália 259
 Löwenheim Márton 36
 Lukács György 293, 427
- Magyar Bálint 339
 Majláth János 21, 37
 Major Ákos 201
 Malenkov, Georgij Szemjonovics 219, 330
 Mályusz Elemér 441
 Márai Sándor 14, 17, 26, 420
 Marelyn Kiss József 339, 410
 Márfi István 231, 237, 253
 Markos György 150, 166
 Markos István 256
 Márkus Ferenc 86
 Márkus Sándor 245–247
 Márkus Sándorné sz. Weisz Ilona 245–247, 265, 268
 Marosán György 112, 125, 290, 350, 405, 414, 423, 428, 429, 446
 Maróthy László 430–432
 Marx, Karl 290
 Máté György 284
 Mátyásffy Ferenc 25
 Méhes Lajos 431
 Mekis József 428
 Merill, Frederick T. 63
 Mesterházi Lajos 284
 Mészáros István 236
 Mezei Mihály 86
 Mikes József 27
 Mikojan, Anasztasz 223, 389
 Mikszáth Kálmán 354
 Milassin Kornél 86, 130
 Miłosz, Czesław 295
 Mindszenty József 48, 208, 356, 380, 404, 420
 Mogyoró János 239
 Mogyoró Jánosné sz. Farkas Irma 239
 Molnár Erik 76
 Molnár Gergely 252, 253

- Molnár János* 96
 Molnár Sándor 87
MolnárJudit 229
 Molotov, Vjacseszlav 57, 145, 320
 Moravcsik István 244
 Moravec László 290
 Morvay Gyula 284
 Münnich Ferenc 86, 224, 422, 427, 428
- Nagy Ágnes* 263
 Nagy Ernő 87
 Nagy Ferenc 43, 77–80, 85, 87, 90, 94, 100, 101, 112, 114–116, 129, 154, 155, 157, 172, 177, 178, 191, 198, 408, 421
 Nagy Imre 43, 63, 104, 116, 226, 227, 252, 262, 278, 322, 375, 379, 394, 402, 404, 422, 424, 425, 427, 429, 437, 443
 Nagy Józsefné 233
 Nagy László (hivatalnok) 257
 Nagy László (költő) 284
 Nagy Sándor 284
 Nagy Vince 67, 77, 78
 Nagy Zoltán 86
 Nánási László 78
 Napóleon, Bonaparte 319, 326
 Nebert, Karl 33
 Nemes Dezső 431
 Németh István 242
 Németh József 87
 Németh Károly 431
 Németh László 17
 Nógrádi Sándor 394–395, 397, 399, 403
- Nyers Rezső 428, 431
 Nyitrai József 21
- Ognjenovics, Milan 214
Okvát Imre 303
 Olt Károly 423
 Olti Vilmos 408
 Orbán László 224
 Ordass Lajos 48, 208
- Ortutay Gyula 409, 410, 422
 Orwell, George 293
 Oszip István 86, 95
 Óvári Miklós 431
- Örkény István 40, 205, 217, 284, 351
 Örvös Lajos 284
 Öry István 86, 116
- Pach Zsigmond Pál 441
 Pál Gyula 15
 Pál Lénárd 431
 Pálffy György 214, 223
 Pálffy György 86
 Pálffy Gyula 87
 Papp Simon 345
 Parkinson, Cyril Northcote 154
 Pártay Tivadar 407, 408
 Perlusz Dezső 25
 Péter Gábor 193, 197, 199, 206–208, 215, 216, 218–220, 222, 223, 289, 293, 362, 369–371, 380, 386, 388, 389, 398, 400, 423
 Péter, I. (Nagy) 288
 Pető Gyula 233
 Pfeiffer Zoltán 194, 421
 Piros László 116, 150, 166, 367, 388, 389, 424
 Plemba István 247
Pók Attila 295, 319
 Pongrácz Aladár 86
 Ponomarjov, B. Ny. 65
 Prisant Dániel 36
 Prisant Henrik 36
 Prisant Móric 36
 Pullai Árpád 431
 Puskás, A.I. 64
- Quell Rudolf 24
- Rácz Jenő 147, 155, 167, 168, 171
 Rácz Lajos 92

- Rainer M. János* 286, 327
 Rainprecht Antal 87
 Rajk László 9, 101, 104, 109, 116, 119, 121, 126, 127, 131, 135, 138, 139, 149, 150, 152, 155, 160–162, 164, 165, 168, 172, 176, 178, 184, 185, 187, 193, 197, 198, 205–227, 320, 333, 368, 371, 380, 381, 386, 390, 396, 402, 413, 423, 429
 Rákos Sándor 284
 Rákosi Mátyás 8–10, 43, 48, 50, 55, 56, 61, 62, 63, 66, 70, 71, 73–75, 89, 91, 93–96, 99, 101, 105, 111, 123, 126, 135, 139, 145, 149, 151, 153–155, 160, 161, 171, 178, 186, 198, 200, 201, 203, 206–211, 223, 225, 226, 229, 242, 249, 251, 264, 265, 267, 279–298, 306, 308, 310, 312, 316–325, 327, 343, 344, 347, 349, 350, 358, 361, 363, 365, 367–373, 375, 376, 379–382, 386, 388, 389, 392–412, 422–424, 426, 429, 430, 434, 437, 439, 444, 446–448, 455, 458
 Ránki György 54, 343
 Ratkó Anna 77
 Reéh Dezső 257
 Reicher Endre 78
 Reidlich Miklós 233
 Reidlich Miklósné 233
 Reiner György 36
 Reményi Béla 284
 Réti László 283
 Rév Vilmos 247–250
 Rév Vilmosné sz. Rosenbaum Margit 247
 Révai József 61, 62, 76, 77, 80, 94, 97, 101, 104, 105–107, 109, 111, 127, 261, 285, 286, 293, 360, 362, 369, 422
 Révész András 405, 409
 Révész László 78
 Rideg Sándor 284
 Ries István 116, 117, 176, 423
 Rónai Sándor 428
 Rosenbaum Ignác 247
 Rosenbaum Jakab 247
 Rosenberg György 250
 Rosenberg Sándor 231, 250, 251
 Rosenberg Sándorné, sz. Rosenberg Ilona 250
 Rosenberg Simon 250
 Rostand, Edmond 152
 Rozinai László 24
 Rudas György 244, 245, 261
Ruszoly József 203
 Safrankó Emanuel 86, 93
 Sarlós István 431
 Sárszegi Jenőné 245
 Sartre, Jean Paul 349
 Schiffer Pál 115
 Schifferné Szakasits Klára 267
 Schönfeld Izidor 24
 Schönfeld Izidorné 24
Schramek László 28
 Schubert Jenő 25
 Semprun, Jorge 29
 Sennyey Ferenc 35
 Shál Ferencz 237
 Shál Ferenczné 237
 Shvoy Lajos 21
 Sinkó Ervin 217
Sipos Levente 393, 408
 Sipócz Jenő 366
 Somlyó György 284
 Somogyi Gyula 27
 Somogyi Miklós 428
 Sótér István 284
 Spinoza, Baruch 72
 Stern Alfréd 252
 Stern Leó 252, 253, 263
 Stöckler Lajos 250, 253
 Sulyán György 92
 Sulyok Dezső 194, 408, 421
 Szabó Dezső 354
 Szabó Ferenc 234
 Szabó Imre 192

- Szabó István (SZDP) 86
 Szabó István (MSZMP) 431
 Szabó István (FKgP) 86
 Szabó Iván 440
 Szabó József 86
Szabó Miklós 343
 Szabó Pál 284
 Szabó Zoltán 343
 Szádeczky-Kardoss László 86
Szakács Sándor 303
 Szakasits Árpád 48, 100, 101, 126, 155, 183, 267, 371, 376, 423
 Szalai András 214, 223, 331
 Szalai Béla 219, 424
 Szálasi Ferenc 19, 33, 34, 43, 59, 63, 64, 437, 442
 Szántó Piroska 229
 Szántó Zoltán 422, 427
 Szász Béla 224
Szász Zoltán 229
 Szávai Pál 244
 Szebenyi Endre 185
 Szécsi Tamás 240
 Szedes Ferenc 66, 104
 Székely Béla 257
 Székely Sándor 237
 Szekeres Sándor 86
 Szekfű Gyula 357, 420
 Szélig Imre 113, 160
 Szenté László 86
 Szent-Györgyi Albert 420
 Szentgyörgyi István 158, 161
 Szenthe József 78
 Szigethy Attila 91
 Szíjjas (Stern) Ernő 252, 253
 Szirmai István 179, 180, 182, 184, 186, 191, 198, 289, 414, 429, 431, 432
 Szobek András 86
 Szőke Pál 86
 Szőnyi Tibor 206–208, 214, 223, 371
 Sztálin, Joszif Visszarionovics 8–10, 47, 55–57, 67, 209, 211, 213, 215–219, 221, 225, 262, 264, 279–283, 285–289, 291, 296, 312, 314, 316, 317, 320, 321, 324, 325, 329, 330, 334, 344, 368, 381, 386, 392, 396, 398, 401, 403, 424, 429, 447
 Sztójay Döme 19, 20, 354
 Szurdi István 113, 125
 Szűcs Ernő 218, 290
 Szűcs Jenő 16, 44
 Szúdi György 284
 Szűrös Mátyás 431
 Szviridov, V. P. 165
 Teleki Géza 76
 Teleki Pál 19, 20
 Telsch Frida 23
 Tildy Zoltán 48, 62, 79, 82, 93, 98, 100, 101, 104, 112, 184–186, 421
 Tillemann Erzsébet 254
 Tito, Josip Broz 56, 209, 211–213, 215, 217, 219–222, 225, 226, 280, 321, 350, 358, 368, 381, 386
 Todorov, Tzvetan 13, 39, 456
 Tóth Béla 86
Tóth Eszter 229
 Tóth Géza 379
 Tóth György 234–236
 Tóth Imre, H. 244
 Tóth Tibor 298
 Tömpe András 400
 Trockij, Lev Davidovics 209, 211, 217
Tverdota György 319
 Újhelyi Szilárd 221, 320, 387
 Urbán Ernő 284
 Vajda Imre 423
 Vajna István 248
Várdy Péter 270
 Varga Béla 78, 87, 97, 421
 Varga Mária 30
 Varga Tibor 251
 Vas Zoltán 63, 77, 258, 289, 422

- Vásárhelyi Miklós 103, 106
Vásáry István 63, 78
Vásáry Tamás 261
Veér Imre 115
Vég Béla 350, 424
Veres Péter 284, 422
Vergilius, Maro Publius 30
Vetró József 248
Vezér Ferenc 365
Vida Ferenc 66, 158, 184
Vidovics Ferenc 86
Vorosilov, Kliment Jefremovics 63, 64,
320
Vörös László 244
- Wallenberg, Raoul 371
Weber, Max 73
- Weishaus Aladár 370
Weisz Jakab 36
- Zák Ferenc 158
Zathureczky Ede 261
Zelk Zoltán 284
Zilahy László 158
Zinner Tibor 106, 208
Zöld Sándor 103, 104, 115, 117, 121, 125,
137, 147, 183
Zwack Béla 254
Zwack Béláné, sz. Zalka Dóra 254–257,
263
Zschokke, Hermann 13
- Zsdanov, Andrej Alekszandrovics 330
Zsedényi Béla 59, 61–63, 69, 193

A szerző korábban megjelent kötetei

(önálló és társszerzős művek)

- **Magyar hétköznapiak Rákosi Mátyás két emigrációja között, 1945–1956**
(Botos Jánossal, Korom Mihállyal és Zinner Tiborral) KGJK–Minerva
Budapest, 1988.
- **Március hatalma – a hatalom márciusa. Fejezetek Március 15. ünneplé-
sének történetéből.**
Paginarum Kiadó, Budapest, 1998.
- **A politika rendőrsége Magyarországon a Rákosi-korszakban**
Habituációs Füzetek, PTE, Történelem Doktori Program, Pécs, 2002.
- **A parlament korlátjánál. Negyedszázad a váci Duna-parton.**
Média–Cent Kft. ,Vác, 2003.
- **Demokráciából diktatúrába, 1945–1956**
(Magyarország története, 20.) Kossuth Kiadó, Budapest, 2010.
- **Hungary under Soviet Domination, 1944–1989**
(Valuch Tiborral) Atlantic Research and Publication Inc. Columbia
University Press, New York–Highland Lakes, 2010.
- **Kísértő közelmúlt, avagy a rendszerátalakítás egyik deficitje**
ÁBTL–L’Harmattan, Budapest, 2011.
- **A Rákosi-korszak. Rendszerváltó fordulatok évtizede Magyarországon,
1945–1956**
ÁBTL–Rubicon, Budapest. 2011.
- **„Állami titok”. Internáló- és kényszermunkatáborok Magyarországon,
1945–1953**
(Bank Barbarával és Palasik Máriával) ÁBTL–L’Harmattan, Budapest,
2012.
- **A Király-hágón innen és túl**
Komp–Press Kiadó, Kolozsvár, 2016.
- **Rendszertitkok – szolgálkával és szolgálattal**
Kronosz – ÁBTL, Pécs–Budapest, 2019

A szerző korábban megjelent szerkesztett kötetei

(A társszerkesztők nevének feltüntetésével)

- **Trezor 1–3.**
(Szerk. Gyarmati György)
 1. A Történelmi Hivatal évkönyve, 1999. Történelmi Hivatal, Budapest, 1999. 312 p.
 2. A Történelmi Hivatal Évkönyve, 200–2001. Történelmi Hivatal, Budapest, 2002. 414 p.
 3. Az átmenet évkönyve, 2003. ÁBTL. Budapest. 2004. 424 p.
- **Államvédelem a Rákosi-korszakban**
Tanulmányok és dokumentumok a politikai rendőrség második világháború utáni tevékenységéről. (Szerk. Gyarmati György) Budapest, 2000. 366 p.
- **A Belügyminisztérium Kollégiumának ülései, 1953–1956**
(Összeáll. Kajári Erzsébet. Szerk. Gyarmati György, S Varga Katalin)
 1. kötet. 1953–1954. TH. Budapest, 2001. 880 p.
 2. kötet. 1954–1955. ÁBTL, Budapest, 2005. 1060 p.
 3. kötet. 1955–1956. ÁBTL, Budapest. 2006. 1002. p.
- **Zord idők. A politikai rendőrség (ÁVO – ÁVH – III/III.) történetéből**
A Rubicon c. történelmi folyóirat 2002/6–7. tematikus száma (Társzerkesztő: Gyarmati György) (Utánnymás 2007/1. különszámként.)
- **A szabadságszerető ember. Emlékezés Bibó Istvánra**
(Szerk. Gyarmati György és Tar Ferenc) BIAG, Hévíz. 2003. 125 p.
- **Vác '56. Vác 1956-ban és a megtorlás időszakában I–II.**
(Szerk. Böör László – Gyarmati György – Horváth M. Ferenc.) Vác Város Levéltára. Vác, 2006. 1178 p.
- **Dokumentumok a magyar politika rendőrség történetéből**
 1. A politikai rendészeti osztályok, 1945–1946. (Főszerk. Gyarmati György. Szerk. Krahulcsán Zsolt és Müller Rolf.) ÁBTL – L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2009. 370 p.

- **Kortársak Bibóról**
(Szerk. Gyarmati György és Kukorelli István) Előadások a Bibó István Szakkollégiumban, ELTE, Budapest, 2009. 152 p.
- **Csapidában. Tanulmányok a katolikus egyház történetéről, 1945–1989**
(Szerk. Bánkuti Gábor és Gyarmati György) ÁBTL – L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2010. 435 p.
- **A Páneurópai Piknik és határátörés, húsz év távlatából**
(Szerk. Gyarmati György) Sopron MVÖ – L'Harmattan, Sopron – Budapest, 2010. 140 p.
- **A nagy testvér szatócsboltja. Tanulmányok a magyarországi titkosszolgálatok tevékenységéről, 1945–1989**
(Szerk. Gyarmati György és Palasik Mária) ÁBTL – L'Harmattan, Budapest, 2012. 357 p.
- **Prelude to Demolishing the Iron Curtain**
(Ed by György Gyarmati) ÁBTL – L'Harmattan – Cyty of Sopron, Budapest – Sopron, 2012. 130 p.
- **Big Brother's Miserable Little Grocery Store. Studies on the History of the Hungarian Secret Services After World War II.**
(Ed by György Gyarmati & Mária Palasik) ÁBTL – L'Harmattan, Budapest, 2012. 370 p.
- **Trójai faló a Belügyminisztériumban. Az ÁVH szervezete és vezérkara, 1953–1956**
(Szerk. Gyarmati György – Palasik Mária) ÁBTL – L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2013. 506 p.
- **Bűnbak minden időben. Bűnbakok a magyar és az egyetemes történelemben**
(Szerk. Gyarmati György, Lengvári István, Pók Attila, Vonyó József) Kronosz Kiadó – MTT – ÁBTL, Pécs – Budapest, 2013. 560 p.
- **Das Vorspiel für die Grenzöffnung. Das Paneuropäische Picknick in Sopron am 19. August 1989.**
(Hrsg. György Gyarmati – Krisztina Slachta) Stadtsrat von Sopron – L'Harmattan Verlag – Historisches Archiv der Staatssicherheitsdienste Ungarns, Sopron – Budapest, 2014. 178 p.

- **A Páneurópai Piknik és határáttörés, 1989**
2. kiadás. (Szerk. Gyarmati György) Sopron Megyei Jogú Város Önkormányzata – ÁBTL – L'Harmattan Kiadó, Sopron – Budapest, 2014. 160 p.
- **Háborús hétköznapiak hadszíntéren, hátszágban 1939–1945**
(Szerk. Gyarmati György – Pihurik Judit) MTT – Kronosz Kiadó – ÁBTL, Budapest – Pécs, 2015. 328 p.
- **Kor/Társ panoráma. Tanulmányok a 70 éves Vonyó József tiszteletére.**
(Szerk. Eröss Zsolt – Gyarmati György) Kronosz Kiadó – MTT – ÁBTL, Pécs – Budapest, 2015. 246 p.
- **Személyiség és történelem – a történelmi személyiség. A történelmi életrajz módszertani kérdései.**
(Szerk. Vonyó József – Csukovits Enikő – Gyarmati György) MTT – Kronosz Kiadó – ÁBTL, Pécs – Budapest, 2017. 548 p.
- **Continuities – Discontinuities. Secret Service after Stalin's Death in Communist Central and Eastern Europe**
(Ed by György Gyarmati and Mária Palasik) Historical Archives of the Hungarian State Security – Kronosz Publishing House, Budapest – Pécs, 2017. 174 p.
- **Honukban otthontalanok. Tanulmányok az 1951. évi budapesti kitelepítések történetéből**
(Szerk. Gyarmati György és Palasik Mária) ÁBTL – Kronosz, 2018. 410 p.
- **Metszetek bolszevizmusról, sztálinizmusról**
(Szerk. Gyarmati György és Pihurik Judit) MTT – Kronosz – ÁBTL. Budapest – Pécs, 2018. 288 p.
- **Gálszécsy András: A birkahodálytól a parlamentig. Életinterjú.**
(Szerk. Gyarmati György) ÁBTL – Kronosz, 2018. 308 p.
- **1956 és a zenei élet. Előzmények, történések, következmények**
(Szerk. Gyarmati György, Péteri Lóránt) LFZE – ÁBTL – Kronosz Kiadó, Budapest–Pécs, 2019. 344 p.

A Kronosz Kiadó az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja

A Kronosz Kiadó a Szakkiadók Társulásának tagja,
könyveink elektronikusan elérhetők, olvashatók és kereshetők
az Arcanum Adatbázis Kiadó által létrehozott

www.szaktars.hu

adatbázisban

Kiadja a Kronosz Kiadó
és az Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára

Felelős kiadó
a Kronosz Kiadó ügyvezetője
és az Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára főigazgatója

www.kronoszkiado.hu

www.abtl.hu